

HANS URS VON BALTHASAR

HENRI DE LUBAC
OPERA ORGANICĂ A VIETII SALE

Traducere de
Maria-Magdalena Anghelescu

Galaxia Gutenberg
2026

Cuprins

Prefață.....	7
1. Perspectiva.....	18
2. <i>Catholicisme</i>	30
3. Cele două „ateisme”	39
a. Ateismul occidental.....	40
b. Ateismul oriental.....	46
4. Noutatea lui Hristos.....	53
a. <i>Surnaturel</i>	55
b. Sensurile Scripturii.....	66
c. Evoluție și Omega	74
5. Creatură și paradox.....	81
6. Biserica	93
Indice al traducerilor în limba germană.....	107

1. PERSPECTIVA

Oricine stă în fața celor aproximativ patruzeci de volume ale lui Henri de Lubac, cu cele peste zece mii de pagini ale lor și sute de mii de referințe, chiar făcând abstracție de numeroasele lui articole sau lucrări mai mici, se simte ca la intrarea într-o junglă.¹ Subiectele cercetătorului cu greu ar putea fi mai diverse, cu privirea lui care alunecă aparent fără niciun efort peste întreaga istorie a teologiei și chiar peste întreaga istorie a spiritului, fără să-i scape nici cele mai mici detalii – tratatul greu accesibil al unui autor medieval timpuriu sau o recenzie dintr-o revistă îndepărtată. Dar pentru cel care citește și aprofundează principalele lui lucrări până la a se familiariza cu ele, aparenta sălbăticie se structurează într-un întreg organic², care nu reprezintă, desigur, o teologie de

¹ Pentru o prezentare generală a materialului ne referim o dată pentru totdeauna la *H. Neufeld și Michel Sales: Bibliographie Henri de Lubac S.J. 1925 bis 1974* (ed. a 2-a completată și îmbunătățită, Johannesverlag, Einsiedeln 1975). Pe lângă indicele cronologic al lucrărilor, există acolo și un indice al principalelor lucrări cu comentarii ale autorului, al traducerilor etc., precum și cele mai importante discuții cu Henri de Lubac.

² Cele mai importante lucrări sunt citate în următoarele abrevieri: *Catholicisme* 1938 (cit. ³1952) = C. *Corpus Mysticum* 1944 (cit. ⁴1949) = CMY. *Le Drame de l'humanisme athée* 1944 (cit. ed. de buzunar, broșată 1963) = HA. *Proudhon et le Christianisme* 1945 = PCh. *Summa* 1946 = S. *Paradoxes* 1946 (cit. după ed. dublă: *Paradoxes suivis de Nouveaux Paradoxes* 1959) = P. *Le Fondement théologique des Missions* 1946 = F. *Histoire et Esprit* 1950 = HE. *Affrontements mystiques* 1950 = AfM. *Aspects du bouddhisme I* 1951 = AB I. *La Rencontre du bouddhisme et de l'Occident* 1952 = RB. *Méditation sur l'Eglise* 1953 = M. *Amida. Aspects du bouddhisme II* 1955 = Am. *Nouveaux Paradoxes* 1955 (cit. după ed. dublă v. mai

manual, ci mai degrabă una dintre cele mai reușite încercări de a le prezenta oamenilor de astăzi creștinismul catolic în așa fel încât să pară credibil, atât în sine, cât și în dezvoltarea sa istorică, precum și în dialogul cu principalele forme ale altor interpretări ale lumii, și chiar îndrăznind să propună singura soluție completă („catolică”) pentru enigmele existenței.

Înălțimea punctului său de observație oferă măsura forței și elanului privirii lui de ansamblu, care se simt în întreaga sa operă: începând de la sinteza îndrăznească din *Catholicisme* până la cartea despre Pico a aproape octogenarului, măsura aceluia elan contagios căruia nu i se poate sustrage niciun cititor oricât ar vrea; aceeași înălțime explică și incoruptibilitatea judecății aplicate istoriei-spiritului, care nu se lasă derutată de mișcări intelectuale puternice sau de personalități impozante și care știe să păstreze o distanță clară și obiectivă a expresiei, oricât

sus) = NP. *Sur les Chemins de Dieu* 1956 = Ch. *Correspondance Blondel-Valensin* (5 vol.) 1957, 1965 = B-V. *Exégèse Médiévale I și II* 1959 = ExMéd I, II. *Exégèse Médiévale III* 1961 = ExMéd III. *La Pensée religieuse du Père Teilhard de Chardin* 1962 = PRel. *Exégèse Médiévale IV* 1964 = ExMéd IV. *La Prière du P. Teilhard de Chardin* 1964 = PrT. *Augustinisme et Théologie Moderne* 1965 = Aug ThM. *Le Mystère du Surnaturel* 1965 = MS. *Correspondance Blondel-Teilhard* 1965 = B-T. *Teilhard, missionnaire et apologiste* 1966 = TMA. *Images de l'abbé Monchanin* 1967 = IM. *Paradoxe et Mystère de l'Eglise* 1967 = PME. *L'éternel féminin* 1968 = EF. *At-héisme et sens de l'homme* 1968 = AthS. *Commentaire du Préambule et du Chapitre I de la Constitution dogmatique „Dei Verbum”* 1968 = DV. *La Foi chrétienne* 1969 = FCh. *L'Eglise dans la crise actuelle* 1969 = ECr. *Correspondance Blondel-Wehrle* (2 Bde) 1969 = B-W. *Les Eglises particulières dans l'Eglise universelle* 1971 = EPU. *P. Teilhard de Chardin: Lettres intimes etc.* 1972 = TLI. *Pic de la Mirandole* 1974 = Pic. Pentru ceea ce lipsește: v. nota 1.

de blânde și circumspecte; în fine, tot ea este motivul anumitor aspecte, în special ale operei sale târzii, cărora li s-a reproșat dezamăgirea și pesimismul față de ceea ce se petrece astăzi în Biserică, dar care decurg pur și simplu din faptul că autorul ține în mod constant la modelul său original de catolicism, pe care nu vrea să-l restrângă. Totuși nu poate fi deloc vorba despre faptul că lungii lustrii în care fusese interzis în Biserică din cauza lui *Sur-naturel* (1946) l-ar fi amărât: așa ceva s-a petrecut la fel de puțin ca în cazul prietenului său Teilhard de Chardin, care a supraviețuit aceluiași certuri, nu neatinse, e drept, dar cu un curaj superior. De Lubac și-a însușit în mod cert cuvintele citate de el ale lui Proudhon: „Din când în când trebuie să sufăr puțin și să simt deznădejdea vremurilor: aceasta mă ajută să mă ridic, mă întinerește și nu îmi face decât bine.”³ Și, desigur, nu degeaba citează și acest cuvânt al lui Teilhard: „Dacă ați ști cât de amar este să cedezi când nu ai certitudinea interioară că a ceda este ceea ce ai în mod corect de făcut, când, în ciuda tuturor lucrurilor, te temi să nu trădezi adevăratul curaj și adevărata renunțare!”⁴ Dar nu aceste necazuri interioare și depășirea lor victorioasă vor fi urmărite în cele ce urmează, ci mai degrabă marile opțiuni intelectuale ale mamei, care îi determină opera și alegerea temelor sale și în care doar voința de a servi ceea ce a fost văzut în mod obiectiv a putut fi factorul determinant: „Dacă există un loc în care este necesară o judecată incoruptibilă, acesta este cel al deciziilor spirituale majore.”⁵

³ PCh 56.

⁴ PrT 82.

⁵ RB 282.

Această judecată se simte, ca una personală și extrem de angajată, în tot ceea ce a scris de Lubac – chiar până la alegerea lucrărilor pe care le recenzează – chiar și atunci, și mai ales atunci când, în proverbiala lui modestie, preferă aproape întotdeauna ca, în loc să ridice propriu-i glas, să facă să se audă ceea ce vrea să spună printr-o voce a mării tradiții bisericești. În prefața la *Catholicisme* el spune deja: „Dacă citatele se acumulează, este pentru că am vrut să procedăm în modul cel mai impersonal: bazându-ne pe comorile prea puțin exploitate ale Părinților.”⁶ Dar – mai ales dacă suntem atenți la corecturile și criticile ocazionale din pasajele citate – din rețeaua de citate se poate citi cu ușurință opinia autorului, la fel cum poate fi auzită intenția unui dramaturg din corul de voci al personajelor sale.

Dacă încercăm să urmărim opțiunile fundamentale ale lui de Lubac, o privire asupra bibliografiei sale ne poate dezvălui, ca primă abordare, faptul uimitor că cele mai importante teme ale sale apar și se maturizează mult mai devreme decât sugerează cărțile terminate – în 1926 el se ocupa deja de misticism, în timp ce eseu clasic despre misticism a apărut în 1965, studiile pentru *Surnaturel* au început în 1931, încă din 1930 a început să fie cules materialul pentru *Histoire et Esprit*⁷, care a apărut în 1950, iar concentric au început să crească împreună capitolele unei cărți ulterioare⁸ în care acest mod de apariție se mai remarcă uneori.

⁶ C 13.

⁷ Trad. rom. – *Istorie și Spirit*, Galaxia Gutenberg, 2025 (n.r.).

⁸ Dovezi exacte pentru *Catholicisme* și *Surnaturel* în bibliografia lui Neufeld-Sales 62-65.

Când autorul *Tragediei umanismului ateist* a fost întrebat cât timp i-a luat să-și scrie cartea, el a putut răspunde: „Nicio oră măcar”: materialele existau deja publicate ca eseuri în diverse locuri. O altă lucrare, *Méditation sur l'Eglise* (1953), care s-a strecurat prin cenzură în cei mai grei ani și care, din cauza caracterului ei eclesiastic accentuat, a fost acuzată de o „tartufferie revoltătoare și insuportabilă”, este tipărirea unor colecții preoțești care avuseseră loc la Marsilia în anii dinaintea furtunii, din 1946 până în 1949. Ceea ce rezultă de aici și ceea ce este mai important: intuițiile primare pentru lucrările care s-au format mai târziu există toate timpuriu, împreună; acest lucru demonstrează că, până și obiectiv, ele nu sunt decât aspecte ale unei viziuni și decizii unitare, chiar dacă structurate în mod divers. Numai pornind de la ea este prelucrat materialul, adesea infinit de bogat ramificat; la fel ca Hegel, de Lubac ar putea spune: „Știu aproape totul despre tot ceea ce este minunat la antici și moderni, din ceea ce ar trebui și ar putea să fie cunoscut.”⁹ Mai rezervat spune la începutul imensei sale *Exégèse Médiévale*: „Am citit cât mai multe texte posibile”¹⁰, iar aceasta fără ca prima intuiție de la care a pornit lucrarea să trebuiască să-și schimbe perspectiva.

În plus, nu vom greși dacă vom numi interesul lui de Lubac în primul rând unul teologic, poate mai bine spus: spiritual creștin; principalele teme confirmă în mod cert acest lucru. Dar ne-am pripit dacă l-am acuza, așa cum s-a întâmplat uneori, de insuficiente cunoștințe filosofice. Ceea ce infirmă această acuzație este nu doar faptul că îl preocupă întreaga filosofie franceză în propriile sale

⁹ *Ästhetik* (Bassenge ²1965) II 568.

¹⁰ *ExMéd* I 20.